Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, 1921-11-18, iš Miuncheno – į Berlyną

Gavau nuo Tavęs pirmą laišką.

Vandai Daugirdaitei
Gartenhaus Noske,

Berlin, Moabit
Cuxhavener str. 15

Gavau nuo Tavęs pirmą laišką [1]. Kaip gerai, kaip gerai!

Aš dirbu išsijuosęs. Pasisamdžiau vokiečių kalbos mokytoją.

Kasdien vaikštau į teatrą ir į muziejus, o vakare skaitau – vokiškai. Šiandie parašiau Gugiui [2] [„]Pano[“] [3] reikalu. Kaip dalykai stovi su Tavo vertimu [4], žiūrėk, netinginiauk.

Pasakyk Kiršai [5], kad mano kambary del jo lova stovi. Gali važiuot kaip ponas.

Bet kaip gerai, kad Tu man parašei. Man taip dabar gera, toks darbo ūpas, kad aš nė valandėlės netinginiauju[.] Kambarys toks šiltas. Ir kaip gerai[,] kad Tu man parašei.

Bučiuoju stipriai stipriai
Tav Bol.

KOMENTARAI

[1] Minimas pirmasis Vandos Daugirdaitės laiškas, siųstas Baliui Sruogai iš Berlyno į Miuncheną, neišliko.

[2] Kazys Gugis (1897–1963), teisininkas, vienas iš JAV dienraščio *Naujienos* leidėjų.

[3] Kalbama apie Charleso van Lerberghe'o (1861–1907), Belgijos rašytojo, satyrinės komedijos „Panas“ (*Pan*) vertimo (veikalą iš prancūzų kalbos vertė Vanda Daugirdaitė, stilizavo Balys Sruoga) leidybos planus. 1922 m. pranešta, kad „Charlio van Leghrbergo „Panas“ jau išverstas į lietuvių kalbą“ (žr. [Be parašo], „Literatūros naujienos ir kronika“, in: *Knygos*: Bibliografijos ir kritikos žurnalas, redaktorius Vaclovas Biržiška, 1922, Nr. 1, p. 71). Kūrinio mašinraštis įrištas, spaudai parengtas buvo 1924 m. Kaune. Kūrinio vertimą ir publikavimo istoriją žr. in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 5II: Vertimai*, parengė Algis Samulionis, Rimas Žilinskas, redagavo Donata Linčiuvienė, Rimas Žilinskas, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998, p. 216–275, 785–787. Vanda Sruogienė liudijo, kad „tas veikalas Baliui labai patiko, abu kartu skaitėm originalą. Jis prancūziškai neblogai tekstą suprato, bet aš geriau mokėjau. Rodos, vertėm kartu[…]“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1979-07-18, [pasirašytas mašinraštis], l. 3r, in: *LLTI TS*, 2015 perdavė Gediminas Samulionis).

[4] Rašoma apie brolių helenistų Alfredo ir Maurice'o Croiset 1900 m. parengto Graikų literatūros istorijos vadovėlio vertimą iš prancūzų kalbos (versta 1921–1923 m.). Balys Sruoga Švietimo ministerijos Knygų leidimo komisijai [ŠMKLK] apsiėmė savo vardu iš prancūzų kalbos išversti šį vadovėlį (p. 844).
1921-10-24 tarp Balio Sruogos ir ŠMKLK sudaryta knygos vertimo sutartis, pasirašyta Balio Sruogos ir Švietimo ministro Kazio Bizausko, valstybės kontrolieriaus Justino Zubricko. Pagal šią sutartį: „1. P-nas Balys Sruoga apsiima išversti lietuvių kalbon A. ir M. Croiset knygą „Manuel d'Histoire de la Littérature grecque“. / 2. Išverčia ne mažiau dviejų spaudos lankų į mėnesį. / 3. Atlyginimo už vertimą gauna 800 auks. už originalo lanką, kurių 600 auks. gauna tuojau, kai pristato išverstą lanką, o likusieji 200 auks. išmokami pabaigus visą pirmąjį tomą. / 4. Rankraštis turi būti visai paruoštas spaudai, t. y. kalba turi būti ištaisyta ir tinkamai rankraštis perrašytas, kad spaudon duodant nereikėtų iš naujo perrašinėti. Jeigu ši pastaroji sąlyga nebūtų išpildyta, Švietimo Ministerija turi teisę vertimo nepriimti. / 5. Jeigu reikėtų kalba taisyti, Švietimo Ministerija kalbos taisymo išlaidas išskaito iš vertėjo honoraro. / 6. Šioji sutartis gali būti keičiama pirmąjį tomą versti pabaigus. / 7. Sutartis daroma dviejuose egzemplioriuose, kurių vienas pasilieka Švietimo Ministerijoj, o kitas pas p. Balį Sruogą. / 8. Ši sutartis įgyja galės tik Valstybės Kontrolei patvirtinus“ (žr. „Švietimo ministerija ir Balys Sruoga. Dvi sutartys dėl „Graikų literatūros istorijos vadovėlio“ išvertimo į lietuvių kalbą“, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 984). Sutartis patvirtinta „su sąlyga išskaityt 2 1/2 % žyminio mokesčio“.
Po metų (1922-10-30) tarp Balio Sruogos ir ŠMKLK sudaryta dar viena sutartis, pasirašyta Balio Sruogos, Švietimo ministro Petro Juodakio ir valstybės kontrolieriaus, dėl likusios knygos dalies vertimo. Pagal šią sutartį: „1. Balys Sruoga apsiima išversti antrąją pusę (pradedant 25 originalo lanku) A. ir M. Croiset veikalo „Manuel d'Histoire de la Littérature grecque“, kurį užbaigia versti ne vėliau 1924 m. sausio mėn. 1 d. / 2. Švietimo Ministerija apsiima mokėti 12% brutto kainos, kuriuos išmoka šiuo būdu: pristačius kiekvieną išverstą originalo lanką ir K. L. K-sijai pripažinus darbą tinkamai atliktu, išmokama 25 litai, likusius – knygai iš spaudos išėjus ir jos brutto kainai paaiškėjus. / Pastaba: Jei vertimas, Komisijos nuomone, reikalautų didelio kalbos taisymo ar perrašinėjimo ir vertėjas to nepadarytų, M-rija gali atsisakyti jį priimti. / 3. Jei Balys Sruoga minėto veikalo neužbaigtų versti, išverstieji lankai lieka Švietimo Ministerijos nuosavybe ir neprimokėtų už juos pinigų vertėjas neturi teisės reikalauti. / 4. Švietimo Ministerija įgyja teisių tik pirmam minėto veikalo leidimui ne daugiau 5000 egz. Visos teisės kitiems leidimams priklauso vertėjui. / Pastaba: B. Sruoga neturi teisės kam kitam duoti ar pats leisti naujos laidos, kol nebus išparduota visa Švietimo Ministerijos laida. / 5. Įstatymais reikalaujamą žyminį mokesnį apmoka kontragentas B. Sruoga gaudamas honorarą. / 6. Ši sutartis daroma dviejuose egzemplioriuose, kurių vienas pasilieka Švietimo Ministerijoj, antras – pas B. Sruogą“ (*Ibid.).*
Graikų literatūros istorijos vadovėlio vertimas buvo atmestas: „Kadangi Croiset'o „Graikų literatūros istorijos“ vertimas atliktas labai blogai, recenzentų nuomone, net nepataisomas, – Knygų Leidimo Komisija jį leisti atsisako ir prašo Tamstą to vertimo rankraštį iš Komisijos atsiimti, sugrąžinant Komisijai duotą Tamstai sąskaiton honoraro avansą“ (ŠMKLK raštas [Nr. 8349] Baliui Sruogai, Kaunas, 1925-08-14, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 985). Vėliau šis ŠMKLK raštas dar buvo pakonkretintas: „Knygų Leidimo Komisija, papildydama savo raštą š/m. VIII-14 d. Nr. 8349, prašo Tamstą duotąjį sąskaiton honoraro avansą už Croiset'o „Graikų literatūros istorijos“ vertimą sugrąžinti K-jai ne vėliau kaip š/m. gruodžio 1 d.“ (ŠMKLK raštas [Nr. 11225] Baliui Sruogai, Kaunas, 1925-10-27, [pasirašytas mašinraštis], in: *Ibid.).*
Šio vadovėlio tekstą realiai „iš prancūzų kalbos vertė V. Daugirdaitė, o B. Sruoga vertimą tvarkė ir redagavo“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, Vilnius: Vaga, p. 131). „B. Sruogos, kaip vertėjo, vardu ėjo visa dokumentacija – taip patogiau buvo gauti užsakymą“ (vertimo istoriją plačiau žr. in: *Ibid*., p. 132).
Vanda Sruogienė prisiminė, kad „Balys susitarė su Švietimo ministerija, kad mudu kartu versime Croiset „Graikų literatūros istoriją“ – aš turėjau versti iš prancūzų kalbos, o Balys tą juodraštį stilizuoti ir paruošti spaudai. Jis tai padarė savo vardu, Krėvės pagalba sudarydamas man galimybę mokintis, nes aš, kaip dvarininko duktė, nedrįsau prašyti stipendijos. Taip per 4 semestrus aš besimokydama Berlyne kasdien verčiau maždaug po 4 puslapius, kas savaitę vertimą siunčiau Baliui į Miuncheną, o jis pataisęs siųsdavo Švietimo ministerijai. Darbas ėjo reguliariai, be sutrukdymo. Aš gaudavau į mėnesį po 5 dolerius, tiek, kiek valstybės stipendininkai. Pabrėžtinas Balio darbingumas: sėkmingai studijavo, rašydavo straipsnius „Naujienoms“, lankydavo teatrus, muziejus, savaitgalius ir daugiau [laiko] praleisdavo kalnuose, Miuncheno knaipose. Šitas vertimas buvo aprobuotas ir Švietimo ministerijos priimtas su pastaba, kad jis kiek taisytinas. Jis nebuvo išspausdintas, nes prof. Šilkarskis, pradėjęs dėstyti graikų literatūros istoriją, pasistengė, kad universiteto studentams būtų išspausdintas jo parašytasis vadovėlis – nors prof. Šilkarskis buvo mūsų draugas“ (žr. Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Kauno – į Būgius, 1921-10-16, Vandos Sruogienės mašinraštis, Vandos Sruogienės pastaba, in: *BLKMČ BS, KC PENN, l. 29–30).*
Vėliau Vanda Sruogienė teigė, kad Balys Sruoga tuo metu turėjo daug užsiėmimų: ruošėsi paskaitoms, studijavo literatūrą, rašė straipsnius, feljetonus „Naujienoms“, daug naktų praleisdavo alaus baruose, kone kas savaitę važinėdavo į kalnus, vaikščiojo į teatrus, koncertus, muziejus, rašė jai daug laiškų. Šalia šios veiklos turėjo „taisyti kalbą mano labai prastam vertimui iš prancūzų kalbos“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1978-03-11, [pasirašytas mašinraštis], l. 1r). Kaip teigia Vanda Sruogienė, „aš verčiau iš prancūzų kalbos, Balys stilizavo, paštu man grąžindavo, aš perrašydavau ir siųsdavau ministerijai (gal kartais Balys siųsdavo tiesiai iš Miuncheno). Pagal sutartį turėjom kas mėnesį pristatyti, rodos, po 4 lankus. Aš gerai atsimenu, kad vidutiniškai kasdien turėjau išversti po 4 pusl. Koks tai buvo darbas! Tiesa, puslapiai ne per dideli, šriftas nemažas ir ne per tirštas, dar labai jauna buvau ir mano prancūzų kalba toli gražu nebuvo tobula, stengiausi studijuot rimtai, net specialiai ėmiau Graikijos istorijos ir literatūros kursus. Bet buvau mirtinai įsimylėjusi, tuos 5 dolerius turėjau užsidirbti, tuo tarpu kai kiti studentai juos už dyka gaudavo… Kaip ten bebūtų, iš tų 5 dolerių sumokėdavau už kambarį, šiaip taip prasimaitindavau, pirkdavau knygų nemažai, beveik kas vakarą lankydavau ar kokias paskaitas, ar teatrą, koncertą. Reikėdavo ir šiek tiek pasirūpinti drabužiais, nors šiuo klausimu per daug nesisielodavau, net Kauno ponios mane bardavo, kad nesirūpinu savo išvaizda ir nemoku apsirengti elegantiškai“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1979-07-18, [pasirašytas mašinraštis], l. 1r).

[5] Faustas Kirša, 1919–1922 m. laikraščio *Lietuva* bendradarbis, Balio Sruogos bičiulis studijų Vokietijoje metu. 1921–1925 m. Berlyno universitete studijavo vokiečių kalbą ir literatūrą, estetiką. 1921-11-01 išvykęs iš Lietuvos kartu su Baliu Sruoga, Vanda Daugirdaite ir kitais lietuviais į Vokietiją, studijų pradžioje Berlyne gyveno viename nuomojamame kambaryje su Vanda Daugirdaite ir jos pussesere Sofija Laucevičiūte. „Su Kirša 1919–1921 m. visi trys buvom neišskiriami“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1978-09-01, [pasirašytas mašinraštis], l. 1r).